

**Täydentävän ja ennaltaehkäisevän toimeentulotuen
soveltamisohjeet 1.1.2023 alkaen**

hyväksytty x.x.2022

Sisällysluettelo

1.	TOIMEENTULOTUKI	3
2.	TÄYDENTÄVÄ TOIMEENTULOTUKI	3
3.	LAPSIIN JA PERHEISIIN LIITTYVÄT KULUT.....	4
3.1.	Lasten tarvikkeet	4
3.2.	Lasten harrastusmenot.....	4
3.3.	Lasten tapaamisista aiheutuvat kustannukset	5
4.	ASUMISEEN LIITTYVÄT KUSTANNUKSET.....	5
4.1.	Vakuusmaksu ja muuttokustannukset	5
4.2.	Koti-irtaimisto ja kodinkoneet.....	5
4.3.	Varastointikustannukset.....	6
5.	ERITYISET MENOT	6
5.1.	Vaatehankinnat	6
5.2.	Polkupyörä.....	7
5.3.	Erityisestä tarpeesta tai olosuhteesta johtuvat menot.....	7
5.3.1.	Virkistystoiminta.....	7
5.3.2.	Edunvalvonnan kulut	7
5.3.3.	Hoito- ja palvelumaksut.....	8
5.3.4.	Muut menot.....	8
5.4.	Hautauskustannukset	8
6.	OPISKELIJAT	9
6.1.	Opiskelukulut.....	10
7.	KUNTOUTTAVA TYÖTOIMINTA.....	11
8.	ASEVELVOLLISET	11
9.	VANGIT	11
10.	ULKOMAALAISET JA MAAHANMUUTTAJAT	12
10.1.	Kotikunta, oleskelulupa ja asumisperusteinen sosiaaliturva.....	12
10.2.	EU-/ETA-kansalaiset.....	13
10.3.	Kolmannen maan kansalaiset	13
10.4.	Turisti.....	14
10.5.	Oleskelu Suomessa ilman vaadittavaa oleskelulupaa, turvapaikanhakijat sekä paperittomat... 14	
10.6.	Ihmiskaupan uhrit.....	15
10.7.	Kansainvälisen suojelun saaneet henkilöt.....	15
10.8.	Alkukartoitus ja kotoutumissuunnitelma	15

10.9.	Muut kotoutumisen tukemisesta aiheutuvat kulut.....	15
11.	TOIMEENTULOTUEN SUHDE LASTENSUOJELUUN.....	16
11.1.	Lastensuojelun tarkoitus ja ennaltaehkäisevä lastensuojelu	16
11.2.	Toimeentulon ja asumisen turvaaminen.....	16
11.3.	Jälkihuolto.....	17
11.4.	Yksityisesti sijoitettu lapsi.....	17
12.	EHKÄISEVÄ TOIMEENTULOTUKI	17
13.	PALVELUSUUNNITELMA	18
14.	KÄSITEMÄÄRITTELYJÄ.....	18

1. TOIMEENTULOTUKI

Jokaisella on velvollisuus kykynsä mukaan pitää huolta itsestään ja omasta elatuksestaan sekä, siinä laajuudessa kuin avioliittolaissa (234/1929), lapsen elatuksesta annetussa laissa (704/1975) ja muussa laissa säädetään, puolisonsa sekä alaikäisten lastensa ja ottolastensa elatuksesta. (Laki toimeentulotuesta 2 §).

Perustoimeentulotuki tulee olla haettuna Kelasta ennen täydentävän toimeentulotuen hakemista.

Perustoimeentulotukea voi saada henkilö tai perhe, jonka tulot ja varat eivät riitä välttämättömiin jokapäiväisiin menoihin. Perustoimeentulotuessa huomioidaan menona asumismenot (esimerkiksi vuokra, vesi, hoitovastike, sähkö, kotivakuutus ja omakotitalon hoitomenot), välttämättömät muuttokustannukset, julkisen terveydenhuollon menot, jotka eivät sisälly perusosaan (esimerkiksi terveyskeskuksen asiakasmaksut, sairaalalaskut, hammashoidon laskut, reseptilääkkeet, silmälasit ja hammasproteesit), lasten kunnallisen päivähoidon menot, koululaisten aamu- ja iltapäivätoiminnan menot, tietyt menot, jotka aiheutuvat etävanhemmalle lapsen tapaamisesta sekä välttämättömän henkilötodistuksen, oleskeluasiakirjan tai matkustusasiakirjan hankintamenot.

2. TÄYDENTÄVÄ TOIMEENTULOTUKI

Toimeentulotuesta annetun lain 7 c §:n mukaan otetaan täydentävää toimeentulotukea myönnettäessä huomioon tarpeellisen suuruisina erityismenot, joita ovat henkilön tai perheen erityisistä tarpeista tai olosuhteista johtuvat, toimeentulon turvaamiseksi tai itsenäisen suoriutumisen edistämiseksi tarpeelliseksi harkitut menot. Henkilön tai perheen erityisenä tarpeena tai olosuhteena voidaan pitää esimerkiksi pitkäaikaista toimeentulotuen saamista, pitkäaikaista tai vaikeaa sairautta sekä lasten harrastustoimintaan liittyviä erityisiä tarpeita.

Täydentävän toimeentulotuen tarve arvioidaan asiakaskohtaisesti.

Pääsääntöisesti muun muassa velkoja, sakkoja ja viivästyneisiin maksuihin liittyviä kustannuksia ei pidetä toimeentulotuessa huomioon otettavina menoina. Täydentävää toimeentulotukea ei pääsääntöisesti myönnetä Kelan perustoimeentulotuessa huomioitaviin menoihin tai perusosaan sisältyviin menoihin. Täydentävää toimeentulotukea ei voida pitää pitkäaikaisena ratkaisuna.

Tarvikkeet edellytetään ensisijaisesti hankittavan käytettyinä (ei patjat). Materiaalin hankinta todistetaan luotettavalla tavalla (esim. virallinen ostokuitti). Lastenvaunuja ja muita tarvikkeita tulee kierrättää perheen sisällä.

Täydentävästä toimeentulotuesta laaditaan asiakkaalle kirjallinen oikaisuvaatimuskelpoinen viranhaltijapäätös seitsemän arkipäivän kuluessa hakemuksen saapumisesta. Mikäli asiakkaalta joudutaan pyytämään lisäselvityksiä, seitsemän arkipäivän käsittelyaika alkaa lisäselvitysten toimittamispäivästä. Jollei pyydettyjä selvityksiä anneta, alkaa käsittelyaika siitä päivästä, mihin mennessä lisäselvitykset on ollut määrä toimittaa.

Täydentävä toimeentulotuki on joissakin tilanteissa mahdollista periä takaisin odotettavissa olevaa etuutta tai tuloa vastaan toimeentulotukilain 20 § ja 23 §:n perusteella. Päätöksestä tulee ilmetä, keneltä tuki peritään takaisin sekä mihin perintä ja kuittaus perustellusti kohdistuvat. Takaisinperintää ei voida tehdä enää jälkikäteen. Toimeentulotuki tai osa siitä voidaan periä takaisin tuensaajalta, jos hänellä on tuloja tai varoja, jotka eivät ole tukea myönnettäessä hänen käytettävissään. Jos asiakkaalla on realisoitavaa

varallisuutta kuten kiinteistö tai asunto-osake tai jakamattomasta kuolinpesästä tulossa oleva perintö, voidaan myönnetty täydentävä toimeentulotuki periä takaisin omaisuuden myyntivoitosta. Tällöin takaisinperinnästä tehdään aina esitys hallinto-oikeudelle, joka tekee varsinaisen perintäpäätöksen. Toimeentulotuki voidaan myös periä takaisin suoraan asiakkaan odotettavissa olevasta etuudesta kuittaamalla (esimerkiksi Kelan asumistuki), jolloin hallinto-oikeuden päätöstä ei tarvita.

3. LAPSIIN JA PERHEISIIN LIITTYVÄT KULUT

3.1. Lasten tarvikkeet

Eriyisistä tarpeista tai olosuhteista johtuvana menona voidaan ottaa huomioon esimerkiksi lastentarvikkeista, kuten lastenvaunuista sekä suuremmista kodin hankinnoista aiheutuvat menot. Etenkin pitkään toimeentulotuen asiakkaina olleilla kotitalouksilla on vaikeuksia selvittää mainituista menoista. Asiakaskohtaisen harkinnan perusteella on arvioitava, onko hankinta tarpeellinen ja voidaanko asiakkaalta edellyttää säästämistä.

Lasten tarvikkeista huomioidaan:

- Yhdistelmävaunut, enintään 200 €
- Sisarus-/kaksosvaunut, enintään 250 €
- Mikäli yhdistelmävaunuja ei ole myönnetty, rattaisiin enintään 50 €
- Pinnasänky + patja, enintään 85 €
- Lapsen sänky + patja: alle 12-vuotiaat enintään 150 € 12-17-vuotiaat enintään 200 €
- Syöttötuoli, enintään 30 €
- Lastenistuin polkupyörään, enintään 40 €
- Lastenistuin autoon, enintään 80 € (mikäli autolla kuljettaminen katsotaan välttämättömäksi)
- Suksipaketti (vuodenaika ja sääolosuhteet huomioidaan): alle 12-vuotiaat enintään 60 €, 12-17-vuotiaat enintään 80 €
- Luistimet + kypärä, yhteensä enintään 40 €
- Muut välttämättömiksi katsotut kertaluonteiset lastentarvikkehankinnat enintään 50 €

Muiden kuin yllämainittujen lasten tarvikkeiden osalta arvioitava hankinnan välttämättömyys tapauskohtaisesti. Tukea myönnettäessä on kiinnitettävä huomiota aikaisempiin varusteisiin, mahdollisesti aikaisemmin myönnettyyn toimeentulotukeen ja todelliseen tarpeeseen. Myös perheen kokonaistilanne on otettava huomioon. Lasten tarvikkeet suositellaan hankkimaan mahdollisuuksien mukaan käytettyinä.

Pienten lasten tarvikkeisiin voidaan myöntää toimeentulotukea ennen lapsen syntymää, aikaisintaan vanhempainrahakauden alettua.

3.2. Lasten harrastusmenot

Lasten harrastusmenot sisältyvät pääsääntöisesti lasten perusosalla katettaviin menoihin.

Täydentävää toimeentulotukea voidaan myöntää lapsen osallisuuden edistämiseksi ohjattuun harrastustoimintaan, kun on kyseessä toimeentulotuen pitkäaikainen asiakkuus tai pitkäaikainen harrastus on vaarassa päättyä perheen taloudellisten vaikeuksien vuoksi.

Toimeentulotuella tuetaan pääsääntöisesti enintään yhtä harrastusta/lapsi (esim. kausi-, jäsen-, leiri-, turnaus- ja toimintamaksut, välttämättömät varusteet):

- 3-5-vuotiaat enintään 100 €/vuosi
- 6-12-vuotiaat enintään 400 €/vuosi
- 13-17-vuotiaat enintään 600 €/vuosi

3.3. Lasten tapaamisista aiheutuvat kustannukset

Lasten tapaamisista aiheutuvat kustannukset kuuluvat Kelan perustoimeentulotuessa huomioitaviin menoihin. Mikäli huolto- ja tapaamissopimusta ei ole tehty eikä ole myöskään tuomioistuimen päätöstä, voidaan lasten tapaamisista aiheutuvia kustannuksia huomioida täydentävän toimeentulotuen menona kohtuullisena pidetyn ajan. Pääsääntöisesti edellytetään huolto- ja tapaamissopimuksen tekemistä. Mikäli lapsen tapaaminen kestää pidempään kuin vahvistetussa sopimuksessa lukee, tulee ensisijaisesti hakea tapaamiskuluihin perustoimeentulotukea Kelasta. Tapaamisen kesto täytyy todistaa luotettavalla tavalla, esimerkiksi lähivanhemman allekirjoittamalla selvityksellä.

4. ASUMISEEN LIITTYVÄT KUSTANNUKSET

Vuokrat, sähkölaskut, kotivakuutusmaksut ym. kuukausittaiset kulut kuuluvat Kelan perustoimeentulotuessa huomioitaviin kuluihin eikä niihin pääsääntöisesti myönnetä täydentävää toimeentulotukea. Sähkön irti- ja jälleenykyntämaksut eivät kuulu toimeentulotuessa huomioitaviin menoihin. Mikäli asiakkaan muutettua uuteen asuntoon sähköyhtiö vaatii sähkövakuutta aiempien maksujen laiminlyönnin vuoksi, tulee sähkövakuusmaksuun hakea perustoimeentulotukea Kelasta.

4.1. Vakuusmaksu ja muuttokustannukset

Toimeentulotuki vakuusmaksuun ja muuttokustannuksiin haetaan ensisijaisesti Kelasta. Poikkeustapauksissa kuitenkin voidaan vakuusmaksu ja/tai muuttokustannukset harkintaa käyttäen myöntää täydentävänä toimeentulotukena. Tämä edellyttää, että päätös perustoimeentulotuesta on tehty. Pääsääntöisesti vakuusmaksu myönnetään vakuussitoumuksena, jolloin vakuusmaksun tulee olla maksamaton.

Vakuusmaksuun ja/tai muuttoon ei myönnetä toimeentulotukea mukavuussyistä, vaan muuton tulee aina olla perusteltu. Toiselle paikkakunnalle muuttoa on mahdollista myös tukea toimeentulotuella, mikäli muuton perusteena on esimerkiksi toisella paikkakunnalla oleva työ- tai opiskelupaikka. Asuntojen kohtuulliset asumiskustannukset on määritetty Kelan toimesta.

4.2. Koti-irtaimisto ja kodinkoneet

Täydentävää toimeentulotukea myönnetään pääsääntöisesti kertaluonteisesti ensiasunnon välttämättömiin kodin hankintoihin. Myönnettäessä täydentävää toimeentulotukea kodin hankintoihin, on perusteltua ottaa huomioon pitkäaikainen toimeentulotuen varassa eläminen. Kodinkoneen rikkoutuessa tulee ensisijaisesti selvittää mahdollisuutta saada korvausta kotivakuutuksesta. Muuttotilanteessa toimeentulotuki toisen kunnan alueella sijaitsevan kodin hankintoihin tulee hakea kyseisen kunnan sosiaalihuollosta.

Täydentävä toimeentulotuki myönnetään maksusitteita vastaan tai maksusitoumuksina suoraan liikkeisiin.

Täydentävää toimeentulotukea voidaan myöntää välttämättömiin kodin hankintoihin seuraavasti:

- lasten tarvikkeet, katso kohta 3.1

- sänky + patja: alle 12-vuotiaat enintään 150 €/henkilö yli 12-vuotiaat ja aikuiset enintään 200 €/henkilö
- pelkkä patja enintään 120 €
- vuodevaatteet yhteensä enintään 50 €/henkilö (peitot, tyynyt, vuodevaatteet ja pyyhkeet)
- ruokapöytä + tuolit perheen koosta riippuen yhteensä enintään 100 €/1-2 henkilöä, lapsiperhe enintään 200 €
- astiat + keittiövälineet yhteensä enintään 50 € + 10 € /lisähenkilö (kattilat, paistinpannut, aterimet, lautaset, lasit, ei sähköisiä keittiövälineitä)
- Valaisimet enintään 20 €/huone (huonemäärä tulee ilmoittaa)
- Siivoustarvikkeet ja -aineet yhteensä enintään 50 €
- Pölynimuri enintään 60 €
- Mikroaaltouuni 40 €
- Pyykinpesukone 1-2 henkilöä enintään 250 €, 3 - henkilöä enintään 400 €, asennus?, kuljetus?
- Jääkaappi enintään 300 € (omistusasunnossa asuvat), kuljetus?
- Liesi/uuni enintään 300 € (omistusasunnossa asuvat), asennus (turvallisuuskysymys)?, kuljetus?
- Palovaroitin 10 €

Mikäli vammaispalvelulain mukaisesti myönnetään tukea muun kodinkoneen hankintaan (50 %), on hankintaa mahdollista tukea täydentävällä toimentulotuella.

Pesukoneeseen myönnetään toimeentulotukea ensisijaisesti lapsiperheille, sairaille tai vammaisille henkilöille. Pesukoneeseen on mahdollista myöntää toimeentulotukea myös lapsettomalle ruokakunnalle. Huomioon otetaan, onko asuintalossa kohtuulliset ja kohtuuhintaiset pyykinpesumahdollisuudet. Ensisijaisesti huomioidaan kuitenkin pesutupamaksut.

Toimeentulotuen hakijan tulee sisällyttää mahdolliset kotiinkuljetuksista ja asennuksista aiheutuvat kulut myönnettyihin summiin tai maksaa ne itse.

Mikäli asiakas omalla toiminnallaan aiheuttaa sen, että jää vaille välttämätöntä koti-irtaimistoa, tulee hänen ottaa huomioon, että ei välttämättä ole perusteita myöntää täydentävää toimeentulotukea kodin hankintoihin uudelleen.

4.3. Varastointikustannukset

Kodin kalusteiden ja tavaroiden varastointikustannuksiin tulee ensisijaisesti hakea perustoimeentulotukea Kelasta. Täydentävää toimeentulotukea voidaan myöntää, mikäli siihen on erityinen peruste ja varastointiaika on kohtuullinen.

5. ERITYISET MENOT

5.1. Vaatehankinnat

Vaatemenot sisältyvät toimeentulotuen perusosaan, eikä niihin pääsääntöisesti myönnetä erikseen täydentävää toimeentulotukea. Mikäli henkilöllä on sellaisia erityisiä vaate- tai jalkinekuluja, jotka eivät sisälly perusosalla katettaviin menoihin, voidaan kyseiset joissain tapauksissa huomioida menona täydentävässä toimeentulotuessa. Ensisijaisesti tulee selvittää, voiko erityisistä tarpeista aiheutuvia vaatteita

ja/tai jalkineita hankkia esimerkiksi vammaispalvelun, sairaanhoidon/terveydenhuollon kautta tai vankeuslain perusteella.

Romaniniaiselle, joka tosiasiallisesti käyttää romaninaisen hametta päivittäin, myönnetään korkeintaan 500 € täydentävää toimeentulotukea romanihameeseen kahden vuoden välein. Edellytetään puolen vuoden oleskelua kunnassa, että tuki voidaan myöntää.

5.2. Polkupyörä

Täydentävää toimeentulotukea lasten polkupyörään myönnetään vain, kun nykyinen polkupyörä on jäänyt liian pieneksi, eikä perheessä ole muita käyttökelpoisia polkupyöriä. Aikuiselle henkilölle voidaan myöntää kertaluonteisesti toimeentulotukea pyörään silloin, kun henkilö on töissä tai koulutuksessa ja tarvitsee pyörän näihin matkoihin tai kun pyörä katsotaan henkilölle muuten välttämättömäksi kulkuvälineeksi (esimerkiksi säännöllisten terveydenhoitopalvelujen, työllistymisen edistämisen tai lasten päivähoitokuljetusten vuoksi).

Polkupyörään voidaan myöntää:

- enintään 80 € 3-6-vuotiaille
- enintään 120 € 7-11-vuotiaille
- enintään 150 € 12-17-vuotiaille ja aikuisille

Lisäksi voidaan myöntää kypärään enintään 20 €/henkilö.

5.3. Erityisestä tarpeesta tai olosuhteesta johtuvat menot

5.3.1. Virkistystoiminta

Vapaa-ajan menot sisältyvät toimeentulotuen perusosaan (Laki toimeentulotuesta 7 a §). Loma-ajan virkistysmenoihin lapsiperheelle/tapaaville vanhemmille voidaan myöntää taloudellisen ja kokonaistilanteen perusteella korkeintaan kerran vuodessa 30 €/henkilö (alaikäiset lapset + huoltajat). Virkistystapaa ja -kohdetta valitessa tulee ottaa huomioon, että mahdolliseen virkistysmatkaan liittyviin matka- ja majoituskuluihin ei myönnetä toimeentulotukea erikseen. Loma-ajan virkistystoiminnasta ei myöskään saa aiheutua perheelle taloudellisia vaikeuksia.

Leirikuluissa voidaan tukea pääsääntöisesti pitkäaikais- ja toistuvaisasiakkaita. Mikäli katsotaan perustelluksi myöntää toimeentulotukea leiritoimintaan, voidaan ottaa huomioon myös leirin omavastuu- ja matkakulut.

Täydentävää toimeentulotukea voidaan myöntää myös tuettujen lomien omavastuuosuuksiin ja matkakustannuksiin halvimman matkustustavan mukaan (esimerkiksi seurakunnan, Pelastakaa lapset ry:n ja vastaavien järjestämät leirit/lomat).

Jokaisella oppilaalla tulee olla mahdollisuus osallistua peruskoulun opetussuunnitelman ja siihen perustuvan vuotuisen suunnitelman mukaiseen toimintaan maksutta. Esimerkiksi luokkaretki-, leirikoulu- ja koulukuvakustannukset eivät ole täydentävällä toimeentulotuella katettavia menoja.

Rippikoulusta ja ristiäisistä aiheutuvia kustannuksia ei pääsääntöisesti myönnetä toimeentulotukena.

5.3.2. Edunvalvonnan kulut

Edunvalvonnan kulut ja palkkiot sekä edunvalvontaan liittyvät digi- ja väestöviraston maksut huomioidaan menona täydentävässä toimeentulotuessa. Mikäli edunvalvonnan kuluihin liittyvissä laskuissa ei ole erikseen

mainittu eräpäivää, katsotaan kyseisten erääntyvän joulukuisin. Edunvalvonnan alaiselle myönnettävä täydentävä toimeentulotuki maksetaan pääsääntöisesti edunvalvontatilille ja edunvalvoja huolehtii laskujen maksamisesta.

5.3.3. Hoito- ja palvelumaksut

Asumispalveluyksiköiden hoito- ja palvelumaksuista tulee ensisijaisesti hakea alennusta, kun on kyse vähävaraisesta/pienituloisesta asiakkaasta. Hoito- ja palvelumaksut perustuvat asiakasmaksupäätökseen ja ne huomioidaan Kelan perustoimeentulotuen menoina niiltä osin kuin on esitetty erittelyt maksujen sisällöistä.

Kokonaistilanne ja erityistarpeet huomioon ottaen voidaan täydentävää toimeentulotukea ateriapalvelumaksuihin myöntää niiltä osin kuin kyseiset ylittävät suuruudeltaan perusosasta 49 prosentin osuuden, joka on laskettu kuukausittaiseksi ravintomenojen osuudeksi perusosasta.

Lasten päivähoitomaksut ja koululaisten aamu- ja iltapäiväkerhomaksut kuuluvat Kelan perustoimeentulotuessa huomioitaviin kuluihin ja niihin tulee ensisijaisesti hakea alennusta.

Päihdehuollon palvelumaksut huomioidaan ateriapalvelumaksuja lukuun ottamatta Kelan perustoimeentulotuessa, mikäli asiakas on saanut kunnalta maksusitoumuksen tai -päätöksen päihdehoitoon. Mikäli asiakas on hakeutunut päihdehoitoon ilman kunnan maksusitoumusta tai -päätöstä, hänen katsotaan käyttävän yksityisiä palveluita eikä maksuihin pääsääntöisesti myönnetä toimeentulotukea. Mikäli asiakas haluaa hakeutua yksityiseen päihdehuollon palveluun, on siitä tehtävä etukäteen hyvinvointialueelle hakemus, jonka perusteella tehdään palvelutarpeen arviointi, asiakassuunnitelma ja asiakaspalvelupäätös.

5.3.4. Muut menot

Henkilötodistuksen, oleskeluasiakirjan tai matkustusasiakirjan hankkimisesta aiheutuvat menot eivät ole täydentävässä toimeentulotuessa huomioitavia menoja, koska ne huomioidaan Kelan perustoimeentulotuessa silloin, kun ne ovat asiakkaalle tai hänen perheenjäsenelleen välttämättömiä.

Julkiset terveydenhuoltopalvelut ja mm. fysioterapiakäynnit eivät ole täydentävässä toimeentulotuessa huomioitavia menoja, koska ne kuuluvat Kelan perustoimeentulotuen menoihin. Terveydenhuoltolaki velvoittaa kunnat antamaan riittävän terveydenhuollon asukkailleen eikä ole perusteltua toimeentulotuella kattaa yksityisesti järjestettävän terveydenhuollon kustannuksia. Jos kunta ei tarjoa tarvittavaa lääkärin hoitoa tai tutkimusta ja kyseessä on asiakkaalle välttämätön hoito/tutkimus, kunnan on mahdollista järjestää toiminta ostopalveluna yksityisessä terveydenhuollossa, jolloin asiakkaalta peritään vain julkista terveydenhuoltoa vastaava maksu.

Vuoden yhtäjaksoisesti perustoimeentulotuen saajana olleelle voidaan hakemuksesta myöntää 50 € ylimääräinen avustus tarpeellisiin hankintoihin täydentävänä toimeentulotukena. Avustus voidaan myöntää kerran vuodessa.

5.4. Hautauskustannukset

Hautausavusta haetaan perunkirjoituksen jälkeen vainajan nimellä hyvinvointialueelta. Perustoimeentulotukea ei tarvitse olla haettuna Kelasta ennen hautausavustuksen hakemista.

Hautausavustusta haettaessa tulee esittää kuolinpesän perukirja sekä hautaamiseen liittyvät laskut (hautausoimiston ja seurakunnan laskut sekä mahdolliset laskut kuolinilmoituksesta ja hautakivestä).

Hautausavustusta määritettäessä otetaan huomioon kuolinpesän varat sekä mahdollisen lesken tulot ja varat.

Vainajan mahdollisiin muihin kuin hautauksesta aiheutuviin menoihin (esimerkiksi vuokra tai sairaalalaskut) ei myönnetä toimeentulotukea. Mikäli pesä on varaton, jäävät laskut velkojen tappioksi. Tilien saldot otetaan huomioon kuolinpäivän mukaan. Pesänhoitaja voi hakea poistoa tai maksualennusta esimerkiksi mahdollisiin sairaalalaskuihin perukirjan perusteella.

Hautausavustus käsitellään siten, että seurakuntayhtymän tai muun uskonnollisen/aatteellisen yhteisön välttämättömien todellisten kulujen lisäksi hautauksesta, hautajaisista, hautakivestä ja kuolinilmoituksista aiheutuvat kulut saavat olla enintään 1800 € + seurakunnan lasku, kuitenkin enintään todelliset kulut. Mikäli vainaja haudataan toiselle paikkakunnalle, huomioidaan toisen paikkakunnan seurakuntayhtymän lasku kotikunnan hautaustoimen hinnaston mukaisesti. Kuljetuskustannuksia toiselle paikkakunnalle ei huomioida. Ulkomailla syntyneitä hautauskustannuksia ei huomioida.

Muistotilaisuudesta aiheutuvia kustannuksia tai haudanhoitomaksuja ei huomioida menona hautausavustusta määritettäessä, sillä kyseiset eivät ole suoraan hautaamiseen, hautajaisiin, hautakiveen tai kuolinilmoitukseen liittyviä kustannuksia, eivätkä kyseiset näin ollen myöskään kuulu toimeentulotuessa huomioitaviin menoihin.

Perustoimeentulotuen pitkäaikaisasiakkaalle voidaan myöntää toimeentulotukea lähiomaisen hautajaisiin osallistumiseen. Lähiomaiseksi luetaan puoliso, lapset, lapsenlapset, sisarukset, vanhemmat ja isovanhemmat.

Välttämättömät hautajaiskustannukset:

- Kukkalaite enintään 40 €
- Vaatetuskustannukset: alle 12-vuotiaat lapset enintään 30 €/henkilö ja yli 12-vuotiaat ja aikuiset enintään 50 €/henkilö
- Matkakulut edullisimman matkustustavan mukaan Suomen rajojen sisäpuolella

Mikäli vainajalla ei ole omaisia tai muuta pesänselvittäjää tulee sosiaalihuollon työntekijän saatuaan tiedon kuolemasta olla yhteydessä valtiokonttoriin (www.valtiokonttori.fi). Valtiokonttori on nimittänyt sopimuspesänhoitajat. Sopimukset on tehty paikallisten asianajotoimistojen kanssa. Sopimukset ovat voimassa 31.12.2024 saakka. Pohjanmaalla asianajotoimisto on Boucht & Nikula. Sosiaaliviranomaisen tehtäväksi jää taloudellisen avun myöntäminen hautauskustannuksiin. Vainajan kuljetukset sekä hautaukseen liittyvät järjestelyt ovat hautaustoimiston ja seurakunnan vastuulla.

6. OPISKELIJAT

Opiskelijan ensisijainen toimeentulojärjestelmä on opintotuki (aikuiskoulutustuki, opintoraha, yleinen asumistuki ja opintolaina), joka on tarkoitettu kattamaan opiskeluaikaiset opinto- ja toimeentulokustannukset. Myös valtion takaaman lainan muodossa suoritettava tuki on ensisijainen toimeentulotukeen nähden. Täysi-ikäisellä opiskelijalla on mahdollisuus saada perustoimeentulotukea Kelasta. Lisäksi Kela voi maksaa koulumatkatukea ammatillisessa oppilaitoksessa ja lukiossa opiskeleville pitkänmatkalaisille.

Opiskelu on päätoimista silloin, kun opiskelijalla on oikeus opintotukeen tai muuhun ensisijaiseen etuuteen. Lukion aikuislinjalla suoritettavia lukio-opintoja ei katsota päätoimisiksi. Toimeentulotukea hakeva 17–64-vuotias henkilö on velvollinen ilmoittautumaan työttömäksi työnhakijaksi TE-toimistoon, ellei hän opiskele päätoimisesti.

Yksityistä koulutusta, johon ei voi saada opintotukea tai muuta ensisijaista etuutta ei pääsääntöisesti tueta täydentävällä toimeentulotuella. Koulutuksen maksut eivät ole toimeentulotuessa hyväksyttäviä menoja, ellei tähän ole erityisiä syitä. Hakija ohjataan hakeutumaan koulutukseen, joka on opintotuen piirissä tai rahoittamaan opintonsa muulla tavalla kuin toimeentulotuella.

Vanhempiensa luona asuvat täysi-ikäiset ammattiopintoja suorittavat sekä itsenäisesti asuvat lukiolaiset ja ammattiopintoja suorittavat opiskelijat veloitetaan nostamaan opintolainaa iästä riippumatta, ellei erityisiä sosiaalisia tai muita syitä olla nostamatta lainaa esitetä.

6.1. Opiskelukulut

Perusopetuksen jälkeisessä koulutuksessa tutkintoon johtava opetus on pääasiassa maksutonta. Tämä kattaa maksuttoman opetuksen lukiossa, ammatillisessa koulutuksessa, ammattikorkeakouluissa ja yliopistoissa. Maksuttomuus kattaa myös oppikirjat ja -materiaalit niille opiskelijoille, jotka kuuluvat laajennetun oppivelvollisuuden piiriin.

Täydentävässä toimeentulotuessa voidaan huomioida seuraavia välttämättömiä kustannuksia:

- ylioppilaskunnan jäsenmaksu
- ylioppilastutkimomaksu (perusmaksu ja koekohtainen maksu)
- välttämättömät oppikirjat lukioon ja ammattiopintoihin opiskelijoille, jotka eivät kuulu laajennetun oppivelvollisuuden piiriin. Toimeentulotukea myönnetään ensisijaisesti käytettyihin kirjoihin maksusitoumuksena tai kuittia vastaan.
- välttämättömät oppimateriaalit, kuten henkilökohtaiseen käyttöön tarkoitetut työvälineet (esimerkiksi kokkiopiskelijan pakolliset hankinnat, lukio- tai ammattiopinnoissa välttämättömäksi katsottu tietokone) ja muut tarvikkeet niille opiskelijoille, jotka eivät kuulu laajennetun oppivelvollisuuden piiriin.
- työkengät 50 €-70 € (tarpeesta riippuen)
- turvakengät enintään 110 €
- välttämättömät viranomaismaksut (esimerkiksi tulityökortti ja hygieniapassi)
- Valviran rekisteröintimaksut

Tarvittavista oppikirjoista, -materiaalista ja muista hankinnoista tulee esittää oppilaitoksen selvitys/todistus.

Lukioliiton maksuja ei huomioida.

Pääsykoemaksuissa tuetaan lukuvuoden aikana enintään kolmeen pääsykokeeseen osallistumista. Pääsykokeiden tulee olla Suomessa. Menoiksi voidaan lisäksi huomioida matkakustannukset halvimman matkustustavan mukaan sekä pakolliset majoituskustannukset, mikäli henkilö ei pysty järjestämään majoitusta muulla tavoin.

Ylioppilasjuhliin tai ammatillisesta oppilaitoksesta valmistumiseen voidaan myöntää täydentävänä toimeentulotukena enintään 200 € (vaatteet & lakki enintään 100 € ja juhlatarjoilu enintään 100 €) perheelle/nuorelle, joka on saanut säännöllisesti perustoimeentulotukea. Pääsääntöisesti tukea ei myönnetä

muihin koulunkäyntiin liittyviin juhliin, esimerkiksi 9. luokkalaisten itsenäisyyspäivävastaanottoon ja vanhojen tansseihin.

7. KUNTOUTTAVA TYÖTOIMINTA

Kuntouttavaan työtoimintaan osallistuvalla maksetaan osallistumisesta aiheutuvista matkakuluista toimeentulotukena matkakorvausta halvimman matkustustavan mukaisesti silloin, kun henkilö ei saa työttömyysetuuteen kuuluvia ylläpitokorvauksia. Pääsääntöisesti asiakkaalle korvataan matkakustannuksia paikallisliikenteen bussikortin tai matkahuollon seutulipun mukaisesti. Oman auton käyttö voidaan korvata siinä tapauksessa, mikäli alueella ei ole mahdollista käyttää julkista liikennettä. Tällöin oman auton käytöstä korvataan 0,20 e/km.

Tarvittaessa täydentävää toimeentulotukea voidaan myöntää kuntouttavassa työtoiminnassa olevalle hygieniapassiin, työvaatteisiin- ja kenkiin enintään 70 € tai muihin mahdollisiin välttämättömiin kuntouttavasta työtoiminnasta aiheutuviin kuluihin. Tällöin tarve täydentävään toimeentulotukeen harkitaan aina yhdessä kuntouttavan työtoiminnan ohjaajan ja työtoimintapaikan kanssa yhteistyössä.

Kelan kuntoutukseen osallistuvalla TYP-asiakkaalle korvataan Kelan kuntoutuksesta aiheutuvat kulut kokonaisuudessa ehkäisevänä toimeentulotukena siltä osin, kun Kela ei niitä korvaa. Tällaisia kuluja ovat esimerkiksi mahdolliset kuntoutuksen ja matkakulujen omavastuuosuudet. Lisäksi voidaan korvata tarpeenmukaiset liikuntavarusteet esimerkiksi tuulipuku, lenkkarit, uimapuku tai -housut tai muut varusteet, mikäli asiakkaalle ei niitä tosiasiallisesti ole. Kuntoutuslaitos ilmoittaa asiakkaalle kirjeitse tarvittavan varustuksen.

8. ASEVELVOLLISET

Asevelvollisten, varusmies- tai siviilipalvelusta suorittavien ensisijainen etuus on pääsääntöisesti sotilasavustus, jonka tavoitteena on turvata palveluksessa olevan varusmies- tai siviilipalvelusta suorittavan ja hänen omaisensa toimeentulo palveluksen aikana. Asevelvollisen ja siviilipalvelusta suorittavan ensisijaiset toimeentulojärjestelmät kattavat laajasti henkilön ja hänen perheensä toimeentulon palvelusaikana. Koska toimeentulo on turvattu, ei toimeentulotukilain 2 §:ssä tarkoitettua tarvetta ja siten myöskään 2 §:n mukaista oikeutta toimeentulotukeen yleensä synny.

9. VANGIT

Vangilla tarkoitetaan suljetussa vankilassa tai avovankilassa ehdotonta vankeusrangaistusta suorittavaa henkilöä sekä tutkintavankeudessa olevaa henkilöä. Vankeuslain ja Tutkintavankeuslain mukainen ylläpito on vangin ensisijainen toimeentulojärjestelmä. Suljetussa vankilassa vankila huolehtii vankien päivittäisestä perusylläpidosta, johon kuuluu asumisen lisäksi mm. ruokailun sekä asianmukaisen terveyden- ja sairaanhoidon järjestäminen. Vanki voi joutua toimeentulotuen tarpeeseen, johon hänellä on oikeus samoin kuin muilla tuen tarpeessa olevilla.

Täydentävänä toimeentulotukena ei pääsääntöisesti myönnetä vankila-ajan vaatekuluja. Rikosseuraamuslaitos vastaa vangin tutkintavankeusajan ja vankeusajan vaatetuksesta. Vaatetus on laitosvaatetusta eikä sovellu vankilan ulkopuolella käytettäväksi. Suljetussa vankilassa olevat vangit sekä tutkintavangit saavat käyttää omia vaatteitaan. Vankilan on järjestettävä vangille tilaisuus hänen omien

vaatteidensa pesuun tai niiden pesettämiseen. Avolaitoksessa vangin on käytettävä omia vaatteitaan. Vangin vaatemenot katetaan käyttö- tai toimintarahoilla tai muilla tuloilla esim. palkkatuloilla. Vangille voidaan lisäksi Kelasta huomioida vähäinen perusosan vaatteiden ja jalkineiden laskennallinen osuus (enintään 45 e/kk) menona, jos hakemuksessa esitetään vaatekustannuksia perustellusta syystä ja vankilan sosiaalihuollon ammatillinen henkilöstö on antanut tästä selvityksen. Harkinnassa on huomioitava vaatetuksen tarpeellisuus ja käyttötarve.

Tavaroiden varastointi vankilassaolon ajaksi tulee järjestää ensisijaisesti omatoimisesti.

Vangin luvallisesta poistumisesta aiheutuviin matkakuluihin ei myönnetä toimeentulotukea. Lapsiperhettä voidaan tukea välttämättömissä tapaamisista aiheutuviin kustannuksissa.

Täydentävän toimeentulotuen järjestämisvastuu ei siirry vankilan sijaintikunnalle. Järjestämisvastuu on sillä hyvinvointialueella, jonka alueella on ollut vangin vakituinen asuinkunta ja oleskelukunta ennen vankilaan menoa. Jos ulkomaalaisella tutkintavangilla ei ole kotikuntaa taikka pysyvää asuinkuntaa Suomessa, tutkintavankilan sijaintikunnan tulee järjestää tarvittava täydentävä toimeentulotuki.

Valvotussa koevapaudessa oleviin vankeihin ei sovelleta vankien ohjeistusta.

10. ULKOMAALAISET JA MAAHANMUUTTAJAT

Ulkomaalaisen tai maahanmuuttajan Suomessa oleskelun luonteella on merkitystä, kun kyseessä on toimeentulotukioikeus. Ulkomaalaislakiin sisältyy lähtökohtaisesti turvatun, muuhun kuin toimeentulotukeen perustuvan toimeentulon vaatimus sekä EU/ETA-kansalaisia että EU/ETA-alueen ulkopuolelta ns. kolmannen maan kansalaisia koskien.

Täydentävän toimeentulotuen hakemuksen edellytyksenä on, että Kela on tehnyt päätöksen perustoimeentulotuesta.

10.1. Kotikunta, oleskelulupa ja asumisperusteinen sosiaaliturva

Koska oikeus toimeentulotukeen määräytyy vakinaisen oleskelun perusteella ja on kytketty oleskeluoikeuteen, on oleskeluluvan tai rekisteröintitodistuksen tarkistaminen aiheellista, mikäli henkilö on oleskellut Suomessa yli 3 kuukautta. Kaikki EU:n ulkopuolelta Suomeen muuttavat muut kuin EU/ETA-kansalaiset ja Sveitsin kansalaiset tarvitsevat oleskeluluvan pidempiaikaista oleskelua ja asumista varten. Jos hakija oleskelee Suomessa viisumilla, hänen oleskelunsa on tyypillisesti luonteeltaan tilapäistä.

On myös mahdollista, että puolisoista toisen katsotaan oleskelevan Suomessa vakituisesti ja toisen tilapäisesti. On aina syytä tarkistaa kaikkien perheenjäsenten oleskelulupaoikeudet. Mikäli toisella puolisoilla on oikeus asumisperusteiseen sosiaaliturvaan, se voi vaikuttaa toisen puolison oikeuteen saada toimeentulotukea.

Lupaviranomaisen myöntämän oleskeluluvan edellytyksenä on pääsääntöisesti toimeentulon turvaaminen ansiotyöllä, yritystoiminnalla tai muilla tuloilla ja varoilla. Maahanmuuttajan oleskeluluvan ollessa määräaikainen (A- tai B-tunnus) tai kun EU/ETA-kansalainen on oleskellut yhtäjaksoisesti Suomessa alle viisi vuotta, hänen tulisi pääsääntöisesti tulla toimeen omilla tuloillaan ja varoillaan. Vain joissakin tietyissä tilanteissa oleskeluluvan saamiseksi ulkomaalaiselta tai maahanmuuttajalta ei edellytetä turvattua toimeentuloa. Tietyissä tapauksissa, esim. lomautuksen, sairausloman jne. yhteydessä, voidaan toimeentulotukea myöntää tilapäisesti.

Oleskelulupatyypit ja oleskelun luonne:

- A = jatkuva oleskelulupa
- B = tilapäinen oleskelulupa
- P = pysyvä oleskelulupa
- P-EU tai P-EY = pitkään oleskelleen kolmannen maan kansalaisen EU oleskelulupa

Kansalaisuushakemuksesta aiheutuvia kustannuksia ei yleensä hyväksytä täydentävässä toimeentulotuessa huomioitavina menoina. Välttämättömät oleskelu- tai matkustusasiakirjat sekä näihin liittyvät hakemusmaksut, passikuvat, liitteet ja matkakulut huomioidaan menona Kelan perustoimeentulotuessa.

10.2. EU-/ETA-kansalaiset

Euroopan unionin jäsenvaltioiden kansalaiset saavat työskennellä Suomessa ilman työntekijän oleskelulupaa. Vastaava oikeus on myös Norjan, Islannin, Liechtensteinin ja Sveitsin kansalaisilla.

Pohjoismaiden kansalaisten toimeentulotukioikeuden osalta on otettava huomioon pohjoismainen sosiaalipalvelusopimus. Pohjoismaan kansalaisilla on oikeus toimeentulotukilain edellytysten mukaisesti toimeentulotukeen kuten muilla Suomessa muuten kuin tilapäisesti oleskelevilla jo heti maahan saavuttaessa.

EU-kansalainen saa oleskella Suomessa yli 3 kuukauden ajan, jos hän harjoittaa taloudellista toimintaa palkattuna työntekijänä tai itsenäisenä ammatinharjoittajana tai jos hänellä on itseään ja perheenjäseniään varten riittävät varat ja tarvittaessa sairausvakuutus niin, että he eivät turvautumalla toistuvasti toimeentulotukeen muodostu rasitteeksi Suomen sosiaalihuoltojärjestelmälle. EU:n kansalainen, joka ei enää ole työntekijä tai itsenäinen ammatinharjoittaja, säilyttää kuitenkin työntekijän tai itsenäisen ammatinharjoittajan aseman, JOS HÄN:

- joutuu tilapäisesti työkyvyttömäksi sairauden tai tapaturman vuoksi
- yli vuoden työskenneltyään joutuu asianmukaisesti rekisteröidyksi työttömäksi tahtomattaan ja ilmoittautuu työnhakijaksi TE-toimistoon
- alle vuoden kestäneen työsuhteen päätyttyä joutuu asianmukaisesti rekisteröidyksi työttömäksi tahtomattaan ja ilmoittautuu työnhakijaksi TE-toimistoon, jolloin hän säilyttää työntekijän asemansa vähintään 6 kuukauden ajan
- aloittaa ammatillisen koulutuksen ja ammatillinen koulutus liittyy asianomaisen aiempaan työskentelyyn, paitsi jos hän on työttömänä tahtomattaan.

EU:n kansalaisen sekä Liechtensteinin ja Sveitsin kansalaisen on rekisteröitävä oleskelunsa, jos hän oleskelee Suomessa yli 3 kuukautta. Rekisteröintitodistus osoittaa oleskeluoikeuden.

Pysyvään oleskeluun on oikeus EU:n kansalaisella, joka on oleskellut Suomessa laillisesti ja yhtäjaksoisesti viisi vuotta, jolloin myös oikeus toimeentulotukeen on, vaikka kyseessä ei olisi työntekijä tai itsenäinen ammatinharjoittaja. Oleskelulupakortissa on P-tunnus. Henkilöllä on silloin oikeus asumisperusteiseen sosiaaliturvaan ja toimeentulotukihakemus käsitellään normaalien perusteiden mukaan.

10.3. Kolmannen maan kansalaiset

EU-/ETA-alueen ulkopuolelta tulevan ns. kolmannen maan kansalaisen oleskeluluvan edellytyksenä on, että henkilön toimeentulo on turvattu niin, että hän ei joudu toimeentulotuen tarpeeseen. Jatkoluvan päättäjällä

on oikeus saada tietää, onko kyseiselle henkilölle myönnetty toimeentulotukea, koska jatkuva turvautuminen toimeentulotukeen voi olla este jatkoluvan saamiselle.

10.4. Turisti

Turistilla tarkoitetaan ulkomaalaista, joka saapuu Suomeen oleskellakseen täällä lyhyen ajan (enintään 3 kuukautta) matkailu- tai muussa vastaavassa tarkoituksessa. Toimeentulotuen myöntäminen tulee kysymykseen vasta viimesijaisesti, jos välttämätöntä avun tarvetta ei voida millään muulla keinoin hoitaa, esimerkiksi pyytämällä apua oman maan suurlähetystöstä tai siirtämällä rahaa kotimaastaan. Toimeentulotuki rajoittuu vain kotimatkakustannuksiin sekä niihin ruokailu- ja muihin välttämättömiin kustannuksiin, jotka syntyvät ennen kuin turisti kohtuudella ennättää palata asuinmaahansa.

10.5. Oleskelu Suomessa ilman vaadittavaa oleskelulupaa, turvapaikanhakijat sekä paperittomat

Jos ulkomaalainen oleskelee Suomessa ilman vaadittavaa oleskelulupaa, hänen maassa oleskeluaan ei lähtökohtaisesti voida pitää toimeentulotukilaissa tarkoitettulla tavalla vakituisena. Näissä tapauksissa voidaan pääsääntöisesti edellyttää, että ulkomaalainen hankkiutuu mahdollisimman pikaisesti asuinmaahansa, jolloin mahdollinen toimeentulotuki rajoittuu välttämättömiin matka- ja muihin kustannuksiin. Ensisijaisesti edellytetään kuitenkin, että ulkomaalainen auttaa itse itseään esimerkiksi niillä keinoilla, joita turistien edellytetään käyttävän.

Kiireellisessä tapauksessa jokaisella kunnassa oleskelevalla henkilöllä on oikeus saada yksilölliseen tarpeeseensa perustuvat sosiaalihuoltolain mukaiset sosiaalipalvelut siten, ettei hänen oikeutensa välttämättömään huolenpitoon ja toimeentuloon vaarannu. Sosiaalipalveluja on sosiaalihuoltolain perusteella järjestettävä muun muassa asumiseen liittyvään tuen tarpeeseen. Jos oleskelua on pidettävä toimeentulotukilain näkökulmasta tilapäisenä, on kuitenkin oikeus kiireelliseen ja välttämättömään taloudelliseen tukeen myös perustoimeentulotukena, jos välttämätöntä toimeentuloa ja huolenpitoa ei voida käytännössä muuten taata.

Vastaanottopalvelujen piirissä olevan turvapaikanhakijan on mahdollista turvata toimeentulonsa ensisijaisten vastaanottopalvelujen avulla eikä toimeentulotukeen oikeuttavia menoja näin ollen muodostu. Vastaanottopalvelu vastaa turvapaikanhakijoiden tuesta, kuten vastaanottorahasta, ja kaikista tuen tarpeista turvapaikkaprosessin ajan. Vastaanottopalvelujen piirissä olevan henkilön maassaolo on ennen ensimmäistä oleskelulupaa arvioitava tilapäiseksi ottaen huomioon maassaoloaika, maahan saapumisen peruste ja maassaolon luonne sekä muut oleskelun luonnetta määrittävät kriteerit.

Henkilöillä, jotka ovat saaneet kielteisen lainvoimaisen päätöksen turvapaikkahakemukseensa tai joille on tehty täytäntöönpanokelpoinen päätös maasta poistamiseksi, oleskelevat maassa ulkomaalaislain näkökulmasta ilman maassaolo-oikeutta ja ovat niin sanotusti paperittomia. Jos henkilölle tehty maastapoistamispäätös on tullut täytäntöönpanokelpoiseksi, uuden oleskelulupahakemuksen jättäminen ei tee Suomessa oleskelusta laillista. Suomessa oleskelevalla henkilöllä on kuitenkin aina oikeus vähintään välttämättömään osuuteen toimeentulotuesta, jos tämä on kiireellisen toimeentulotuen tarpeessa eikä voi turvata toimeentuloaan muulla tavoin. Käytännössä tämä tarkoittaa maksusitoumuksin kunnasta myönnettävää ruokaa ja välttämättömiä lääkkeitä lyhyeksi ajaksi kerrallaan.

10.6. Ihmiskaupan uhrin

Suomessa Joutsenon vastaanottokeskuksessa toimii ihmiskaupan uhrien auttamisjärjestelmä. Joutsenon vastaanottokeskuksen johtaja päättää henkilön ottamisesta auttamisjärjestelmään ja poistamisesta järjestelmästä. Ihmiskaupan uhrin voivat olla hyvin erilaisissa tilanteissa ja erilaisilla oleskeluvilla Suomessa. He voivat myös olla Suomen kansalaisia tai maassa ilman laillista oleskelulupaa. Auttamisjärjestelmään ottaminen ei takaa oleskelulupaa. Lupaviranomainen voi myöntää ihmiskaupan uhrille tilapäisen (B-tunnus) oleskeluluvan, jos se on perusteltua ihmiskaupan esitutinnan tai tuomioistuin käsittelyn vuoksi, mutta henkilö voi myös olla täällä esimerkiksi työluvalla.

Laki kansainvälistä suojelua hakevan vastaanotosta § 33 määrittelee, minkälaisia palveluja voidaan järjestää ihmiskaupan uhrille. Palvelut ja tukitoimet voivat olla mm. neuvontaa, kriisiapua, sosiaali- ja terveystalvuuja, tulkki- ja käännöspalveluja, majoitus tai asuminen, vastaanottoraha tai toimeentulotuki ja muu huolenpito sekä turvallisen paluun tukeminen.

Ihmiskaupan uhrien auttamisjärjestelmän asiakas, jolla on kotikunta, on oikeutettu yllä mainittuihin palveluihin kotikunnaltaan niin kauan kuin hän on auttamisjärjestelmässä. Joutsenon vastaanottokeskus on vastuussa palveluista, jos henkilöllä ei ole kotikuntaa. Poistamispäätöksen jälkeen henkilöllä ei ole enää oikeutta toimeentulotukeen yllä mainitun pykälän perusteella, vaan mahdollinen oikeus toimeentulotukeen riippuu oleskeluluvan luonteesta.

10.7. Kansainvälisen suojelun saaneet henkilöt

Kansainvälisen suojelun saaneella henkilöllä on Suomessa asuvana oikeus toimeentulotukeen samoin edellytyksin kuin muillakin hyvinvointialueen asukkailla.

10.8. Alkukartoitus ja kotoutumissuunnitelma

Maahanmuuttajalla on oikeus saada maahanmuuton alkuvaiheessa perustietoa suomalaisesta yhteiskunnasta; ohjaus ja neuvonta, alkukartoitus ja tarvittaessa kotoutumissuunnitelma.

Sosiaalityöntekijä ja/tai TE-toimisto tekevät alkukartoituksen ja kotoutumissuunnitelman niille maahanmuuttajille, jotka ovat työnhakijoina TE-toimistossa. Sosiaalityöntekijät laativat alkukartoitukset ja kotoutumissuunnitelmat asiakkailleen, jotka eivät ole työnhakijoina TE-toimistossa, ja joiden toimeentulon lähde on muu kuin tilapäisesti toimeentulotuki. TE-toimisto tai kunta voi lisäksi käynnistää alkukartoituksen sitä pyytäneelle muulle maahanmuuttajalle. Alkukartoitus käynnistetään kahden kuukauden kuluessa asiakkuuden alkamisesta tai pyyntöajankohdasta.

Alkukartoituksen perusteella käynnistetään tarvittaessa kotoutumissuunnitelman laatiminen viimeistään kahden kuukauden kuluttua siitä, kun maahanmuuttajalle on tehty alkukartoitus.

10.9. Muut kotoutumisen tukemisesta aiheutuvat kulut

Kotoutumissuunnitelmassa sovitusta tai muutoin kotoutumista edistävästä toimenpiteistä aiheutuvat välttämättömät kustannukset myönnetään toimeentulotukena, mikäli muut toimeentulotuen edellytykset täyttyvät. Näitä voivat olla esimerkiksi tutkinnon rinnastamisesta/tunnustamisesta aiheutuvat kustannukset, kielen ja ammatin opiskelusta aiheutuvat välttämättömät opiskelukustannukset (pääsääntöisesti 1 sanakirja/perhe, opiskelu- ja tehtäväkirjat). Lisäksi lasten kotoutumista tukevan ohjatun harrastustoiminnan välttämättömät kulut huomioidaan menona, mikäli toimeentulotuen muut edellytykset täyttyvät.

Kotoutumislain mukaisten jälkihuoltonuorten taloudellinen avustaminen (mm. harrastuskuluissa) 25 ikävuoteen asti perustuu jälkihuoltonuorelle laadittuun suunnitelmaan.

Alle 25-vuotiaille nuorille, jotka opiskelevat aikuisten peruskouluopinnoissa kotoutumisajan jälkeen, myönnetään toimeentulotukea opintojen aikana, koska he eivät voi saada opintotukea tai työmarkkinatukea opiskeluunsa. Arvioitaessa kotoutumiseen liittyvän tuen tarvetta on huomioitava, että kotoutuminen on yksilöllistä eikä kotoutumisen kesto ole sidoksissa pakolaisista maksettaviin korvauksiin.

Ensimmäistä talveaan Suomessa viettäville kiintiöpakolaisille voidaan myöntää kertaluonteisesti talvivaatteisiin enintään 85 €/hlö.

11. TOIMEENTULOTUEN SUHDE LASTENSUOJELUUN

11.1. Lastensuojelun tarkoitus ja ennaltaehkäisevä lastensuojelu

Lastensuojelulain tarkoituksena on turvata lapsen oikeus turvalliseen kasvuympäristöön, tasapainoiseen elämään ja monipuoliseen kehitykseen sekä erityiseen suojeluun. Lastensuojelulain tavoitteena on, että lapsen ja hänen perheensä avun ja tuen tarpeeseen voitaisiin vastata mahdollisimman varhain ja sellaisena, että se mahdollisuuksien mukaan ehkäisisi tai vähentäisi ongelmien pahenemisen ja raskaampien sosiaali- ja terveydenhuollon toimenpiteiden tarpeen.

Koko hyvinvointialueen palvelujärjestelmä, toimeentulotuki mukaan lukien, on osa ehkäisevää lastensuojelua. Ehkäisevällä lastensuojelulla edistetään lasten kasvu- ja kehitystä ja hyvinvointia sekä tuetaan vanhemmuutta. Ehkäisevää lastensuojelua toteutetaan esimerkiksi tarttumalla asioihin ja ongelmiin mahdollisimman varhain sekä ottaen huomioon lapsen etu kaikissa tilanteissa.

11.2. Toimeentulon ja asumisen turvaaminen

Kun lastensuojelun tarve oleelliselta osin johtuu riittämättömästä toimeentulosta, puutteellisista asumisoloihin tai asunnon puuttumisesta tai kun mainitut seikat ovat oleellisenä esteenä lapsen ja perheen kuntoutumiselle, kunnan on viivytyksettä järjestettävä riittävä taloudellinen tuki sekä korjattava asumisoloihin liittyvät puutteet tai järjestettävä tarpeenmukainen asunto. Riittävä taloudellinen tuki ja asuminen on järjestettävä myös jälkihuollon piirissä olevalle lapselle tai nuorelle, jos hänen kuntoutumisensa sitä edellyttää.

Lastensuojelulain 35 §:ssä tarkoitetut oikeudet toimeentulotukeen ovat subjektiivisia oikeuksia, joihin lastensuojelun asiakkaana olevilla on oikeus silloin, kun säännöksessä tarkoitetut edellytykset täyttyvät. Tällöin päätöksentekijä ei ole sidottu toimeentulotukilain mukaisiin säännöksiin toimeentulotuen määrästä, vaan perheen ongelmiin on puututtava järjestämällä riittävää tukea ja apua.

Lastensuojelulain 36 §:n mukaan lapsen terveyden ja kehityksen kannalta välttämättömät sosiaalihuollon palvelut on järjestettävä sen mukaan kuin lapsen asioista vastaava sosiaalityöntekijä on arvioinut niiden tarpeen lapsen tai vanhemman asiakassuunnitelmassa. Lastensuojelun asiakassuunnitelman tarkoituksena on kokonaisvaltaisesti arvioida lapsen ja hänen perheensä tilanne sekä turvata riittävän pitkäjänteinen tuki lapsen edun mukaisesti. Pelkästään se, että palvelutarvetta ei ole vielä ehditty merkitä asiakassuunnitelmaan ei vapauta velvollisuudesta järjestää palveluja esimerkiksi kiireellisessä tilanteessa.

11.3. Jälkihuolto

Lapsella ja nuorella on oikeus lastensuojelulain 75 §:n mukaiseen jälkihuoltoon huostaanoton ja sijaishuollon päätyttyä tai vähintään puoli vuotta kestäneen, avohuollon tukitoimena tapahtuneen sijoituksen jälkeen. Jälkihuoltoa voidaan järjestää myös muulle lastensuojelun asiakkaana olleelle nuorelle, kuten myös kotoutumisen jälkeen ilman, että on ollut lastensuojelun asiakkaana. Velvollisuus jälkihuollon järjestämiseen päättyy, kun nuori täyttää 25 vuotta.

Jälkihuollossa olevien nuorten toimeentulotuki käsitellään jälkihuoltosuunnitelman mukaisesti. Itsenäistymisvaroja tai muita lastensuojelulain 36 §:n mukaista taloudellista tukea ei huomioida tulona jälkihuollon aikana. Jälkihuollossa olevan ei tarvitse nostaa opintolainaa.

Tapauskohtaisesti lastensuojelu harkitsee, asioiko nuori hyvinvointialueen sosiaali- ja terveydenhuollon toimipisteessä vai jälkihuollosta vastaavan hyvinvointialueen palveluissa. Mikäli nuori asioi jälkihuollosta vastaavan hyvinvointialueen sijaan oleskelukunnassa, peritään hänelle myönnetty täydentävä toimeentulotuki takaisin jälkihuollosta vastaavalta hyvinvointialueelta.

11.4. Yksityisesti sijoitettu lapsi

Vanhemman sijasta tai ohella lapsen huoltajaksi määrätty henkilö tai kasvattivanhempi ei ole velvollinen elättämään hoidossaan olevaa lasta. Yksityisesti sijoitetulle lapselle tehdään oma toimeentulotukilaskelma, jossa huomioidaan lapsen käytettävissä olevat tulot (kuten elatusapu tai -tuki, perhe-eläke ja lapsilisät tms.). Lapsen huoltajan ja hänen perheensä tulot eivät vaikuta lapselle myönnettävän toimeentulotuen määrään. Oheishuoltajan laskelmaan otetaan huomioon kaikki asumismenot sekä koko asumistuki. Oheishuoltajalla ei käytetä yksinhuoltajan normia.

Yksityisesti sijoitetun lapsen osalta elatusvelvollisuus säilyy lapsen vanhemmilla. Lapselle maksettava toimeentulotuki voidaan periä takaisin vanhemmilta, mikäli vanhemmat ovat tahallaan laiminlyöneet elatusvelvollisuutensa.

12. EHKÄISEVÄ TOIMEENTULOTUKI

Ehkäisevän toimeentulotuen tarkoituksena on edistää henkilön ja perheen sosiaalista turvallisuutta ja omatoimista suoriutumista sekä ehkäistä syrjäytymistä ja pitkäaikaista riippuvuutta toimeentulotuesta. Kunta myöntää päättämiensä perusteiden mukaan ehkäisevää toimeentulotukea. Ehkäisevää toimeentulotukea voidaan käyttää tavoitteellisen ja suunnitelmallisen sosiaalityön välineenä.

Ehkäisevää toimeentulotukea voidaan myöntää muun muassa:

- tuen saajan aktivointia ja työllistymistä tukeviin toimenpiteisiin
- asumisen turvaamiseksi
- ylivelkaantumisesta tai taloudellisen tilanteen äkillisestä heikentymisestä aiheutuvien vaikeuksien lieventämiseksi
- kriisitilanteissa (esimerkiksi vakava sairaus, avioero yms.)
- lasten ja nuorten syrjäytymisen ehkäisemiseksi
- muihin tuen saajan omatoimista suoriutumista edistäviin tarkoituksiin

Ehkäisevää toimeentulotukea voidaan käyttää myös sellaisiin tapauksiin, joissa varsinainen toimeentulotuen myöntäminen ei pääsääntöisesti tule kysymykseen. Riittävän varhaisella ja suunnitelmallisella käytöllä

voidaan parantaa asiakkaan edellytyksiä itse kohentaa sosiaalisia ja taloudellisia olosuhteitaan. Myöntämistilanteissa tulee harkita sitä, miten sosiaalista suoriutumiskykyä tuetaan niin, että myönteiset vaikutukset olisivat kestäviä.

Ehkäisevän toimeentulotuen myöntäminen perustuu yksilökohtaiseen harkintaan. Pääsääntöisesti ehkäisevän toimeentulotuen myöntäminen edellyttää myös asiakassuunnitelman laatimista yhdessä asiakkaan kanssa, paitsi kiireellisissä tapauksissa. Päätös voi myös perustua toisen viranomaisen tekemään suunnitelmaan (esimerkiksi lastensuojelun asiakassuunnitelmaan).

13. PALVELUSUUNNITELMA

Sosiaalihuollon asiakaslain mukaan sosiaalihuollon asiakkaalle on laadittava palvelu-, hoito-, kuntoutus- tai muu vastaava suunnitelma, jollei kyseessä ole tilapäinen neuvonta ja ohjaus. Tärkeä tavoite on saada asiakas ja asiakkaan asioita vastaava hyvinvointialueen työntekijä sitoutumaan yhteiseen prosessiin. Suunnitelman tarkoitus on edistää sitä, että asiakkaan toivomukset ja mielipide, etu ja yksilölliset tarpeet, omat voimavarat, sekä hänen äidinkieltensä ja kulttuuritaustansa häntä itseään koskevassa asiassa otettaisiin entistä paremmin huomioon. Asiakkaalla on myös oikeus saada selvitys toimenpidevaihtoehdoista.

Suunnitelman vastuuhenkilönä toimii sosiaalityöntekijä. Suunnitelma voidaan myös laatia yhteistyössä esimerkiksi hyvinvointialueen muiden palvelujen, TE-keskuksen, tai muun yhteistyökumppanin kanssa asiakkaan tilanteesta riippuen.

Suunnitelma laaditaan erityisesti seuraaville asiakasryhmille: pitkäaikaisesti toimeentulotuen asiakkaana olevat, nuoret asiakkaat ja sellaiset henkilöt joilla on vaikeita ja monisyisiä elämänhallinnan ongelmia. Perusosan alentamisen yhteydessä on aina laadittava suunnitelma (Toimeentulotukilaki 10 § 2 mom.).

Mikäli suunnitelmassa on otettu kantaa taloudelliseen avustamiseen, se sitoo toimeentulotuen käsittelyä. Taloudellisen avustamisen suunnitelma on syytä laatia silloin, kun asiakkaalla on toistuvasti häätö- tai sähköjen katkaisu-uhka tai muuten vaikeuksia toistuvasti saada tulot vastaamaan menoja.

14. KÄSITEMÄÄRITTELYJÄ

- **Toimeentulotuen pitkäaikaisasiakas:** Vähintään vuoden (12 kk) kestänyt yhtäjaksoinen asiakkuus hakemuskuukautta edeltävänä aikana (hakija on saanut perustoimeentulotukea).
- **Toimeentulotuen toistuvaisasiakas:** Vähintään kuuden kuukauden (6 kk) asiakkuus hakemuskuukautta edeltävän vuoden sisällä (hakija on saanut perustoimeentulotukea)
- **Pienituloisuus:** Hakijaruokakunta on ollut hakemuskuukautta edeltävänä aikana vähintään vuoden (12 kk) Kelan minimietuuksilla (esimerkiksi työmarkkinatuki, lasten kotihoidontuki) tai muilla pienillä tuloilla ilman oikeutta toimeentulotukeen, mutta kuukausittainen tuloylijäämä on ollut vähäinen perheen kokoon nähden.
- **Uusi asiakas:** Asiakas määritellään uudeksi asiakkaaksi, mikäli asiointia ei ole kuluvana vuonna eikä sitä edeltäneenä kalenterivuotena.